

"Assumiràs la veu d'un poble..."

Després de molts anys, apareix 'Mural del País Valencià', obra global i espinàs sentimental de Vicent Andrés Estellés. Des de les entranyes, el poeta canta a través de 2.000 pàgines els elements que conformen la palpitació de la seua terra.

Dalt, detall de la composició que Antoni Tàpies ha creat per a l'edició del volum I del 'Mural del País Valencià'. S'hi pot llegir "recordant Vicent Andrés Estellés".

Vicent Andrés Estellés no podia apartar els ulls d'un retrat que penjava davant seu. Contenia la imatge de Pablo Neruda, el rapsode de l'amor i del naufragi, i de la seua dona Matilde Urrutia. Estellés seia a la seua casa del Perelló, era l'any 1974. De sobte, va sentir *el llamp*.

A Sicília, s'anomena el llamp a una sensació que transtorna el cos i l'ànima, una empenta sense retorn cap a una missió que s'enfronta amb desesper. Molts sicilians han sentit el llamp contemplant una xica determinada, a qui irremissiblement han de fer seua fins al moll de l'os i més enllà. El poeta valencià va patir el llamp cap al seu país, que l'inundava. Neruda va significar la gota de gasolina definitiva. L'escriptor xilè, al *Canto general*, analitzava líricament les glòries i misèries dels països d'Amèrica Llatina. I Estellés, aquell any, sota la contemplació d'aquest record transatlàntic, inicià el *Mural del País Valencià*, un cant "d'esperança i ràbia." Una obra monumental que es va anar estenent com una serp, i que explorava els elements que constitueixen el País Valencià: la música, els pobles, les pedres, els fets...

L'agonia com a renaixement. Al costat de la imatge de Neruda, penjava la del simbolista Baudelaire, una reproducció del *Guernica* de Picasso i un cartell de Joan Miró sobre el Congrés de Cultura Catalana. Els efluvis que desprenien varen entremaliar-se amb les tecles de la màquina d'escriure, i va nàixer el corpus definitiu d'Estellés.

De fet, el poeta, considerava tota la seua creació anterior com una preparació per al *Mural*. Un fris estructurat en un seguit de llibres, el gros dels quals es va escriure entre els anys 74 i 78, exceptuant una part del llibre *Xàtiva*, el llibre *Benimodo* (tots dos posteriors), o el poema "Assumiràs la veu d'un poble", que formava part del vital *Llibre de les meravelles*.

El 'Mural' naix sota la influència de Neruda i és fruit de l'agonia del franquisme, que l'autor viu com una renaixença del poble.

Aquest poema es revela com la unió entre les intencions del *Llibre de les meravelles* i el *Mural*. Per al poeta i professor de literatura catalana Jaume Pérez Montaner, que ha ordenat, prologat i editat aquesta obra, "el *Llibre de les meravelles* era un cant a la vida i a València i el *Mural* és un cant a la vida de tot el país. El vers prolonga l'esperit del primer llibre".

I va ser una prolongació infinita, que s'estén a través de 2.000 pàgines. El dia 26, al marc dels premis Octubre i al paranimf de la Universitat de València, es presentarà l'obra que traurà finalment al carrer l'editorial 3 i 4. Les negociacions per a la composició definitiva del *Mural* es varen iniciar fa dos anys i mig, i dins de la tasca d'ordenació, composició i transcripció dels escrits ha estat fonamental la col·laboració de la vídua del poeta, Isabel Lorente, els fills Carmina i Vicent, i el gendre Vicent Anyó. Com comenta Pérez Montaner, "el llibre és fruit de l'agonia del franquisme, de la sensació de renaixença del poble valencià que el poeta experimenta en aquells anys plens d'esperança. Canta des de l'alegria el passat, el present i un futur en què creu". Com el poeta Walt Whitman, Estellés es reflecteix a si mateix dins d'alguns poemes com a testimoni dels més importants esdeveniments històrics. Però també, com Neruda —únic personatge no nascut al País Valencià a qui Estellés rep tribut al *Mural*— feia a les *Odas elementals*, el filador de versos de Burjasot elogia els treballs més bàsics de

Manuscrit d'un poema del 'Mural'

Música

Moreno Gans i barranc dels Algadins
 Tarongerars i d'educada infantesa
 Llum de metalls i de hores foradades / arrossars i les moreres fondes!
 El clar matí i a la nit pensativa
 sagrades llums de socarrat bressol
 Per ells tenim l'ànima presa. Torna
 el cop de vent empenyent les palmeres

Música

**Moreno Gans, barranc dels Algadins.
 Tarongerars d'educada infantesa.
 Llum de metalls les hores foradades.
 Els arrossars i les moreres fondes.
 El clar matí i a la nit pensativa
 sagrades llums de socarrat bressol.
 Per ells tenim l'ànima presa. Torna
 el cop de vent empenyent les palmeres.**

(Llibre de la música. Volum II)

casa seva com les cebes o els arrossars. És, en aquest sentit, com diu Montaner, "una obra total, d'absoluta maduresa. No tots els poemes són magnífics, però és un conjunt excepcional, únic".

Els escrits s'han compilat en tres volums anomenats *Naixement d'un poble*, *Un poble en marxa* i *Sentiment de país*. Els dos primers títols van ser determinats pel mateix autor, mentre que el tercer, que Estellés no va deixar indicat, coincideix amb un llibre del mateix volum. Estellés concebia inicialment el text en tres volums, dividit en 20 llibres i 40 poemaris. Finalment, i per la quantitat d'escrits que componen el *Mural*, ha hagut d'ordenar-se en 27 llibres i més de 80 poemaris. "No obstant això, ens hem ajustat a l'índex inicial de treball que va deixar el poeta", recalca Pérez Montaner. Al pròleg del *Mural*, aquest estudiós

indica que les pàgines de l'obra procedeixen un 43% de poemes de l'autor mecanografiats, un 39% de poemes manuscrits i un 18% de poemes prèviament publicats. En xifres, 1.600 pàgines inèdites.

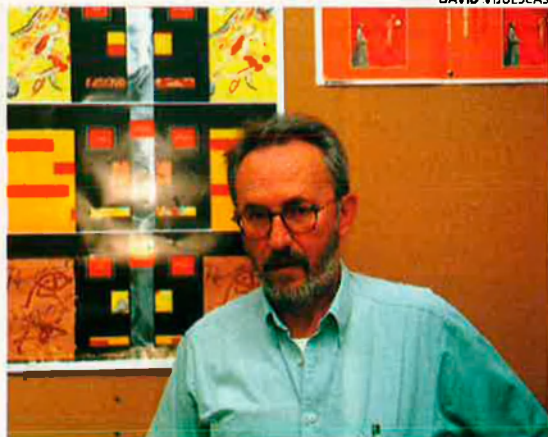
Estellés va publicar part de l'obra del *Mural* a causa dels problemes que obstaculitzaven l'edició digna del conjunt. Entre altres, van veure la llum els llibres *Xàtiva*, *Document de Morella* i els dedicats al cartellista Josep Renau i al rector de la Universitat de València Joan-Baptista Peset, afusellat per les forces franquistes. Segons comenta el prologuista, "el *Mural* és ple d'aquella conjunció de factors que, durant escassos anys, van fer possible imaginar un País Valencià més lliu-

re i solidari. Fou el moment de la confluència política en contra de la dictadura de la major part de les forces antifranquistes. L'advocat Manuel Broseta, que va ser assassinat per ETA fa uns anys, era una de les persones influents que asseguraren a Estellés que ajudarien a la publicació del *Mural*. Però Broseta es va encaminar envers el blaverisme, i la possible edició de l'obra s'eternitzà." Així, comprovem com en la part del *Mural* anomenada *Declaració de principis* —poemari que resumeix el contingut de l'obra—, trobem una amalgama de noms que són presentats com a amics del País Valencià. Entre ells, Joan Fuster, Eliseu Climent, Francesc Ferrer Pastor, Joan Fran-

Dalt, a l'esquerra, manuscrit original i transcripció del poema 'Música', pertanyent al 'Llibre de la Música' del volum II, l'anomenat 'Un poble en marxa'. Baix, en la pàgina anterior i al costat d'aquestes ratlles, les imatges que Miquel Barceló i Andreu Alfaro, respectivament, han dissenyat per als volums tres i dos.

DAVID VIJUESCAS

Jaume Pérez Montaner ha ordenat, prologat i editat el 'Mural'. Dalt, posa amb les imatges creades per Tàpies, Alfaro i Barceló.

cesc Mira, i també María Consuelo Reyna i Broseta. Reyna, propietària del diari *Las Provincias* on treballava Estellés, i del qual fou despatxat quan el gresol de la transició va situar ideològicament cadascú al seu lloc, aviat passà a significar culturalment allò oposat al que representava Estellés. "És se-

gur que si el poeta haguera fet una última revisió d'aquest apartat, decidiria haver tret alguns noms per a situar-los al capítol de l'obra titulat *Valencians que han traït el nostre poble*", opina Pérez Montaner, que ha optat per respectar la disposició original.

Durant els anys 80, quan la Conselleria de Cultura de la Generalitat valenciana estava en mans de Ciprià Ciscar, van haver converses per publicar aquesta obra magna. Converses que es varen dilatar fins a l'última legislatura socialista, i que, amb el traspàs de poders al Partit Popular, no han continuat. Finalment, ha estat la iniciativa privada l'encarregada de donar llum verda al projecte. Amb una presentació de luxe, els tres volums de l'obra es presenten en un embolcall dissenyat per Enric Satué i il·lustrat pels artistes Antoni Tàpies, Andreu Alfaro

i Miquel Barceló. Els dos primers han aportat originals per a l'edició.

Isabel, principi i final. És un frontispici que abraça un tot escrit desordenadament: la dona del poeta és protagonista del primer i últim versos. Isabel Lorente, és principi i final, ja no del *Mural*, sinó de l'obra sencera del poeta. Però altres temes recurrents es detecten també bategants. Com l'amor i el sexe, sobretot a través d'un personatge com la Cordovesa, que l'autor ja havia utilitzat en poemaris anteriors. La mort, que el rapsode havia viscut de prop per defuncions familiars i per viure una època de grans matances en nom de la guerra, és una altra constant. També la voluntat de transcendència, en el sentit de Paul Eluard, "el dur desig de durar" en un fil de sang que supere el mar dels temps.

No es tracta aquesta d'una composició èpica pròpiament dita, però al *Mural* es palpa el recurs a la gesta en poemes polítics com els dedicats a les morts de Peset i Miquel Grau. Tema previsible, per altra banda, en una crònica poètica del País Valencià que inclou des dels orígens remots fins a la transició. La geografia, la llengua i els seus patiments, les situacions íntimes, els individus anònims es barregen amb l'homenatge a personatges històrics certs i mítics. Per exemple, el rei Jaume I, els maulets, els agermanats o el guerrer de Moixent. Fonamental és també el reconeixement que Vicent Andrés Estellés mostra als grans literats com Roís de Corella, Joanot Martorell, Miguel Hernández, o, sobretot, Ausiàs March. Aquest és, per a Pérez Montaner, el veritable pare poètic d'Estellés: "Tots dos són poetes del desig", reconeix. L'empremta de March, la viu l'escriptor de Burjassot com part de la terra, en una simbiosi profunda que l'autor del *Mural* s'empassa eucarísticament. I que després la regurgitarà en un "cant de lluita i pedra", l'obra més ambiciosa "d'un home de poble", que és com el mateix Estellés es definia millor.

Joan M. Oleaque

37e APLEC DEL PUIG

**Per València, per Catalunya
Per la classe Treballadora
Per la independència**

**Darrer diumenge d'octubre,
a la Muntanyeta de "la Patà",
de les 11 a les 18 hores.**

Benvinguda, esmorzar, cercavila, auca de la història del país, parlaments (Josep Guàrdia, Maulets, Blocs, Entitats cíviques...), homenatge a Vicent Badia i Marín, dinar (paella), actuació d'Eskaramussa Folk.

PSAN